

Aziz Oganın yarım asırlık müzecilik hayatı

Amerikaya kaçırılan tarihî heykeli tekrar nasıl Türkiye'ye getirttik?

YAZAN:
Melin Ergin

Elli bir senelik müzecilik hayatından sonra geçenlerde emekliye ayrılan Arkeoloji Müzeleri Müdürü Aziz Ogan mütevazı fakat muvaffak olmuş idare adamlarının en tipik misallerinden biri... Aziz Oganın emekliye ayrılması dolayısıyla Arkeoloji Müzesinde tertib edilen törende ben de bulundum. O gün Türk ve ecebi arkeologlarla sanat adamları tarafından Aziz Oganın hizmetleri övüldü.

Gayet haklı olarak diyebiliriz ki bizim bugün eşsiz şaheserleri barındıran dünya çapında iki müze var: Topkapı Müzesi ve Arkeoloji Müzesi... Umumiyetle Türk sanat eserlerini ihtiva eden Topkapı Müzesi kendi sahasında rakipsizdir. Tarihî heykel, kabartma, lâhid, büst, çeşitli ziynet eşyası v.s. yi ihiva eden Arkeoloji Müzesi ise bu sahada birinci sınıf müzeler arasında yer alır... Bu müzede yalnız İskenderin lâhdi adı verilen eşsiz eserin değeri 5 milyon dolar (beyaz borsada 15 milyon T. L.) olarak tesbit edilmiştir!

Aziz Ogan, hayatının elli bir yılını müzelerde geçirmiştir... Kendisi rahmetli Hamdi Bey ve Halil Ethem Beyden sonra, 1931 yılından bu güne kadar bu müzenin müdürlüğünü yapmıştır. İzmir, Ege ve Bergama müzeleri de onun eseridir. Şimdiye kadar bir çok üniversite, akademi ve ilim cemiyetlerinden madalyalar alan değerli müzecimiz, yazdığı kitaplar ve binlerce makale ile bu sahada önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Kendisine sordum:

— Hayatının 51 yılını Türk müzeciliğine vakfeden bir insan sıfatıyla şu andaki ihtisaslarınız?

Gözleri doldu:

— «Bugünün gençleri Arkeoloji Müzelerinin ne kadar zor şartlar altında kurulduğunu pek bilmezler» dedi. «Bizde rahmetli Osman Hamdi Beyin 1881 de müze müdürlüğüne tayini Türk müzeciliğinin dönüm noktasını teşkil eder. Bu müze ve içindeki eski eserlerin büyük bir kısmı onun eseridir. Eğer arkeoloji müzeleri Hamdi Bey tarafından kurulup bir «Âsar-ı Atika nizamnamesi» çıkarılmış olmasaydı, bizdeki eserlerin hepsi bugün Avrupa müzelerinde bulunacaktı. İlk olarak burada rahmetli üstadımı hürmetle anmayı vazife bilirim. «Ben de yirmi üç senelik müdürlüğüm esnasında onun yolundan yürüyerek, türlü zorluklara rağmen, ziynet eşyası, antika para ve nadalya koleksiyonundan ibaret sekiz salon tertib

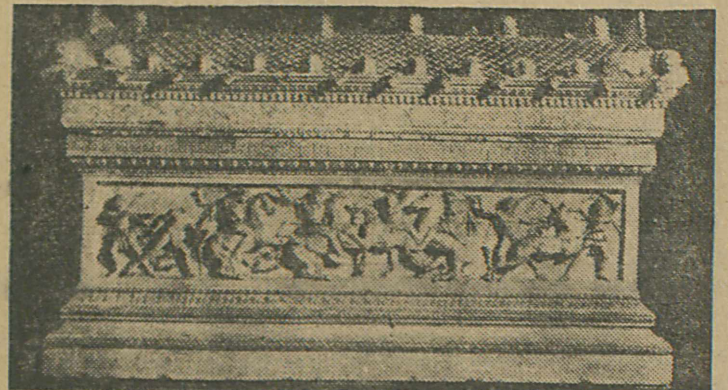

Aydında bulunan bir sanat şaheseri: Efeb (genc bir sporcu) taş parçasından başka bir şey bulunmaz mı? Mezartaşlarını buraya dolduracaklarına binayı mekteb

yapsalar daha iyi olmaz mı?

Aziz Bey bu sual üzerine ziyaretiye hatasını anlatmış... Bu zat müdüre müteaddid defa teşekkür ederek müzeden ayrılmış ve ondan sonra her sene iki defa müzeyi ziyaret etmiş!

İkinci hâdis ise daha mühim:

Müzecilik müthçassısımız Aziz Ogan ve (sağda) Arkeoloji Müzesinin milyonlar değerindeki tarihî eserlerinden «İskenderin lâhdi»

1906 da Edgar Jimmsbanks adlı bir Amerikan arkeoloğu Bağdadda bulunduğu M. Ö. 330 senesine aid meşhur Lugal-Dalu heykelini Amerika'ya kaçırmış... Bu vaziyete müthçüzülen Hamdi Bey talebesi Aziz Beyle bir kurnazlık düşünmüş... Heykelin resmî kanaldan getirilemeyeceğini bildikleri için Amerikan sefiri Leichsmon'u müzeye davet etmişler ve Hamdi Bey hırsızlığı sefere anlatmış, Mahcub olan Amerikan sefiri de, heykeli Amerikadan getirterek Hamdi Bey'e kendi elile teslim etmiş!

Memleketimizin bugünkü hududlarının bile çeşitli medeniyetlere beşiklik ettiği ve bir çok şaheserlerin yeraltında gömülü kaldığı malûm, Değerli müzeci ve arkeoloğa:

— Bu eşsiz hazineleri meydana çıkarmak için bizde neden büyük hafriyatlar yapılmıyor? diye sordum.

Mühim bir derdine temas etmiştim:

— «Toprağın üstündeki sanat eserlerimiz harab bir vaziyette bulunurken, ağır masraflara mal olan büyük hafriyat işlerine girilmesi pek doğru olmaz» dedi. «Evvelâ yeryüzündekileri tamir etmek lâzımdır. Toprak altındakilerin biraz geç çıkarılmasının hiç bir mahzuru yoktur.

Buna rağmen biz son iki sene içinde, elimizdeki mahdud tahsisatla Adalet Sarayında, Silâhtarâğada, Yalova ve Silivride yaptığımız kazılarda değerli eserler bulduk. Bunlar ilmi mecmualarda yayımlandı. Diğer taraftan Türk Tarih Kurumu da Kadıköyde Fikirtepesinde İstanbul'un en eski iskân muntakasını meydana çıkarmıştır.

Tekrar ediyorum: Benim en büyük arzum evvelâ tarihî eserlerin iyi bir şekilde tamir işlerinin başa sarılmasıdır. Fakat maalesef Evkaf ve diğer ilgili müesseselerin alâkasızlığını görmek beni çok üzüyor. Bereket ki Millî Eğitim Bakanlığı bunu telâfi etmek için azami gayret gösteriyoruz...»

Sohbetimiz sona ermişti... En samimi temennilerle yanından ayrıldım.

etimin nefsiyat yoluyla da müze-
mizi bütün dünyaya tanıtmaya ça-
lıştım. Şimdi vazifemden manevî
bir huzur içinde ayrılıyorum.»

— Bizde müzecilik niçin bu ka-
dar geç başlamıştır?

— «Türkiyede ilk müze 1845 -
1850 yılları arasında Tophane Mü-
şiri Ahmed Fethi Paşa tarafından
Aya İrini kilisesinde kurulmuştu.
O zamana kadar, malûm olan se-
bebler yüzünden, toprak altından
çıkarılan eserlere, heykellere, hattâ
yağlıboya tabloları kimsenin kıy-
met verdiği yoktu. Halbuki Avru-
pada müzeciliğin yüzlerce senelik
tarihi vardır.

«Bizde ise asıl müze Osman
Hamdi Beyin müdürlüğe tayin e-
dildiği 1881 den sonra kurulmuş-
tur. Hamdi Bey yalnız 1891, 1902
ve 1908 yıllarında bu müzeyi kur-
makla kalmamış, aynı zamanda
meşhur Sayda hafriyatını yaptır-
mış, Sanayiî Nefise mektebini aç-
mış, değerli bir Türk bilgini ve e-
serleri Avrupa müzelerinde yer
alan kıymetli bir ressamdı. Bu muh-
terem zat, idealinin gerçekleşmesi
için padişahla çektiği ve iki sene-
lik maaşını teberru ettiği halde,
ekseriyet onun için: «Bu adam mu-
hakkak aklını oynatmış... Buhran-
lı zamanlarda taş parçalarını çıkar-
mak için masraf etmenin ve bina
yaptırmanın manası var mı?» di-
yordu.

«Bugün ise hepimiz bu eserlerle
iftihar ediyoruz. Artık müzelerin
maziye bakan birer pencere olduğu
ve maziinin bu sayede aydınlandığı
kabul edilmiştir. Medenî memleket
lerde en fazla ihtimam ve alâkayı
müzeler görür.»

Azîz Ogan arkeoloji müzelerinin
heykel müzeleri arasındaki deđe-
rini de şöyle tebarüz ettiriyor:

— «Dünyanın bellibaşlı müzele-
rinde tetkiklerde bulunan bir insan
sıfatile sövliyeyim ki, arkeoloji mü-
zeleri bugün Avrupanın birinci
sınıf müzeleri arasında yer alır.
Zira dünyanın en zengin Sümer,
Akat, İslâm, Mısır, Hitit, Fenike,
Grek, Romen ve Bizans koleksi-
yonlarından biri de buradadır. Mü-
zemizi gezen ecnebler binlerce de-
ğerli eseri görünce hayret etmek-
tedirler. Meraklılar içinde yalnız
İskenderin Lâhdini 5-6 saat müd-
detle seyredenlere rastladım. İşte
Alman İmparatoru İkinci Wil-
helm'in göz kovduğu ve onu İstan-
bula kadar getiren meşhur lâhid
budur.»

Değerli müzecimiz yarım asır bo-
yunca bir çok acı, tatlı hâdiselere
de şahid olmuş... Bir gün ziyaret-
çilerden biri on...un yolunu kese-
rek sormuş:

— Sen burada mı çalışyorsun?

— «Evet...»

— Allahaşkına burada mezar ve

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtımı

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNBIO0400109